

Oslo politidistrikt
Postboks 8101 Dep
0032 Oslo

Oslo, 06/06/2018

Anmeldelse av Sporveien AS

Miljøstiftelsen Bellona anmelder med dette Sporveien AS for overtredelse av forurensningsloven § 78 første ledd bokstav a, jf. § 7. Bellona anmoder også om etterforskning av mulig ansvar for ytterligere to selskaper, og av mulig overtredelse av forurensningsloven § 78 første ledd bokstav b, jf. §§ 7 og 40, i forbindelse med håndteringen av utslippet.

1. Bakgrunn for anmeldelsen

Anmeldelsen gjelder utslipp av olje til ytre miljø i forbindelse med tømning av gamle tanker med fyringsolje på Sporveiens anlegg i Vårveien 55 på Ryen 30. mai i år. Saneringsarbeid ble utført av underleverandørene TT-Teknikk AS og Norsk Spesialolje AS på oppdrag fra Sporveien AS.

Som følge av årsaker som ennå ikke er fullt klarlagt, men hvor de delene av hendelsesforløpet som Bellona har fått innsikt i er beskrevet i påfølgende avsnitt, rant titusenviis av liter fyringsolje ut i overvannsløpet. Store deler av dette antas å ha havnet i Alnaelva og rent videre ut i Oslofjorden. Oslo brannvesen meldte 31. mai å ha samlet anslagsvis 35.000 liter ren fyringsolje i sine pumpebiler, og varslet at mye olje fortsatt kan ligge i avløpssystemet og lekke ut når det første regnet kommer.

Sporveien har selv erkjent at utslippet stammer fra deres eiendom, men operer med et lavere anslag enn brannvesenet.

Denne anmeldelsen gjelder selve utslippet av fyringsolje og de forhold som førte til dette samt potensielt håndteringen herav, jf. forurensningsloven og relevante forskrifter hjemlet i denne. Anmeldelsen gjelder Sporveien som oppdragsgiver og eier av anlegget, i tillegg til at Bellona som

ytterligere beskrevet nedenfor i avsnitt 4.5. legger til grunn at etterforskningen vil bringe klarhet i eventuelt ansvar for entreprenør, samt ansvarsfordelingen disse imellom.

1.1 Om Sporveien AS

Sporveien AS er Norges største leverandør av kollektivtrafikk målt i antall reiser. Konsernet har rundt 3700 ansatte og oppgir en årlig omsetning på 4,7 milliarder kroner. Sporveien AS er 100 prosent eid av Oslo kommune.

2. Nærmere om hendelsesforløpet

Om morgenen 30. mai 2018 ble det utført arbeid for å sanere olje i tre tanker på Sporveiens verksted i Vårveien 55 på Ryen. Dette som ledd i utskiftningen av gamle oljefyrte anlegg som er bestemt gjennom klimaforliket i Stortinget. Sporveien har i mange år hatt et slikt tankanlegg for å forsyne en reserveproduksjon av elektrisitet fra olje for strømforsyning. Anlegget består av tre oljetanker, oljekraftverk og tilhørende infrastruktur av rør etc.

Sporveien har som oppdragsgiver engasjert de to selskapene TT-Teknikk og Norsk Spesialolje til å utføre arbeidet med å fjerne det som er oppgitt av Sporveien til Bellona å være et volum på ca. 90.000 liter fyringsolje av ukjent kategori.

Betydelige deler av denne oljen ble sluppet ut til ytre miljø fra Sporveiens anlegg i forbindelse med saneringsjobben. Bellona legger til grunn at bedriften ikke pt. selv har oversikt over størrelsen på utslippet, da bedriftens tall som stemmer dårlig med de volumer Oslo brannvesen har samlet opp. Brannvesenets anslag på 35.000 liter oppsamlet ren fyringsolje er i Bellonas øyne det som bør ligge til grunn for påtale i denne saken.

Utslippet ble transportert over 750 meter i en overvannsledning fra Vårveien 55 og ført ut i Alnaelva ved Enebakkveien 61.

2.2 Ekstratiltak for å få ut oljen

Arbeidet med å sanere de tre oljetankene startet etter det Bellona har fått opplyst i midten av mai, altså ca. 14 dager før utslippet den 30. mai. Det oppstod da problemer med å få oljen fra tankene over til tankbilene, og arbeidet ble stoppet for å finne en ny løsning for å få ut oljen.

Om morgenen den 30. mai ble det igjen utført arbeid av de to underleverandørene TT-Teknikk og Norsk Spesialolje. Bellona er informert om at det denne gang ble iverksatt ekstratiltak for å få oljen frem til tankbilene. Sporveien har opplyst til Bellona at man prøvde en ny metode: å tilføre ekstra trykk til systemet for å få ut oljen. Fra annet hold får Bellona opplyst at det ble satt inn pumper. Avhengig av pumpenes plassering og funksjon kan også dette ha en trykkøkende effekt.

Det var under denne særskilte operasjonen at betydelige mengder olje ble sluppet ut til ytre miljø fra Sporveiens anlegg.

Problemene med å få ut oljen 14 dager tidligere er den direkte foranledningen til at det ble tatt en beslutning om å benytte ekstratiltak for å få oljen ut av tankene og gjennom rørene den dagen utslippet skjedde. Årsaken til lekkasjen kan være flere, men det er rimelig grunn til mistanke om at trykksetting av gammelt, ikke sertifisert utstyr kan være en potensiell utløsende faktor for sprekkdannelse i rør.

2.3 Omstendighetene rundt oppdagelsen av utslippet

Det var ikke bedriften eller underleverandørene som oppdaget det store utslippet. Utslippet ble oppdaget ved at forbigående samme dag reagerte på oljelukt ved Enebakkveien 61 der et rør ender opp. Stedet ligger 750 meter nedenfor Sporveiens tomt i Vårveien 55, og den mistenkelige lukten ble meldt til redningsetatene kl. 15.31.

Det var beredskapspersonell som ankom stedet hvor oljen ble oppdaget som selv tok initiativ til å kjøre rundt i området for å finne pågående relevant aktivitet som kunne ha sammenheng med den oppdagede oljen. Det var disse som oppdaget at Norsk Spesialolje og TT-Teknikk hadde saneringsbiler på området til Sporveien, og tok kontakt for å spørre operatørene. Det var først da at utslippet ble oppdaget hos Sporveien.

3. Straffbarhetsvilkår

Forurensningsloven § 78 første ledd bokstav a setter straff for den som forsettlig eller uaktsomt "har, gjør eller setter i verk noe som kan forurense i strid med denne lov". Forurensningsloven § 7 første ledd sier at ingen må "ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning (...)". Videre setter Forurensningsloven § 78 første ledd bokstav b straff for den som «unnlater å treffe tiltak som han er pliktig til etter §§ 7 og 40». Forurensningsloven § 40 sier at «Den som driver virksomhet som kan medføre akutt forurensning skal sørge for en nødvendig beredskap for å hindre, oppdage, stanse, fjerne og begrense virkningen av forurensningen. Beredskapen skal stå i et rimelig forhold til sannsynligheten for akutt forurensning og omfanget av skadene og ulempene som kan inntreffe.»

3.1 Objektive vilkår

Som det fremgår av det ovenstående lekket det ut anslagsvis 20.-35.000 liter fra Sporveiens tanker og ned i et avløpssystem som ledet ut i Alnaelva, der deler av utslippet ble ført videre ut i Oslofjorden. Dette utgjør forurensning i strid med loven, jf. forurensningsloven § 6 første ledd, hvorved forurensning forstås inter alia som «tilførsel av fast stoff, væske eller gass til luft, vann eller i grunnen (...) som er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet.»

Fyringsolje er giftig for både fisk, amfibier og andre dyr som lever i vann. Den løses dårlig i vann og brytes sakte ned i naturen. Det kan gi langvarige skader på fisk og amfibier. Fyringsolja legger seg gjerne som et lokk på overflaten. Det øker skadepotensialet for fugler som kan få ødelagt fjærdrakten. Fyringsolje kan også være farlig for mennesker. Den er akutt giftig hvis man får det i munnen eller ned i luftveiene, og kan også irritere huden. De første dagene etter utslippet frarådet Bymiljøetaten i Oslo bading på Hovedøya, Bleikøya, Sørenga og Tjuvholmen. Brannvesenet melder nå at de forventer å måtte ha lenser liggende i Oslofjorden hele sommeren for å forhindre ytterligere utslipp til fjorden fra grunnen ved utslippsstedet, via overvannsledningen og Alnaelva.

Sporveien har ikke tillatelse til denne typen utslipp. Miljøstiftelsen Bellona mener derfor at lovens objektive vilkår for straff er oppfylt.

3.2 Subjektive vilkår

Forurensningsloven setter som vilkår for straff at overtrederen har handlet forsettlig eller uaktsomt, jf. innledningen i forurensningsloven § 78 første ledd. Loven likestiller med andre ord forsettlige og uaktsomme overtredelser.

Her vises i utgangspunktet til straffeloven § 27 om foretaksstraff. Bellona mener det kan påvises at det minimum er utvist simpel uaktsomhet med hensyn til utslippet. Etter Bellonas formening er dermed lovens subjektive vilkår for straff oppfylt.

Bellona legger for øvrig også til grunn i denne anmeldelsen at det har inntruffet en rekke forhold av skjerpene karakter i forbindelse med Sporveien og minst en av underleverandørenes håndtering av saneringsoperasjonen som medførte det utslipp Bellona her anmelder. Sakens karakter gir derfor også grunnlag for å hevde at det her konkret kan være foretatt handlinger som kan medføre personlig straffeansvar i tillegg til foretaksstraff.

4. Forhold etterforskningen bør avklare

Bellona ber etterforskningen bringe klarhet i om bedriften kan fremvise en massebalanse, og en redegjørelse for historikk hva angår bruk, sertifisering og vedlikehold. Også i lys av denne informasjonen vil det være vesentlig å klargjøre hvem som har tatt beslutningen om iverksette ekstratiltak for å få ut oljen 30. mai, i hvilken grad denne operasjonen ble overvåket tilstrekkelig godt og i hvilken grad utslippet ble forsøkt begrenset etter oppdagelsen.

4.1 Massebalanse

Hvor store mengder olje som ble sluppet ut til ytre miljø av de 90.000 literne som var lagret på de tre tankene må det settes opp en massebalanse for.

Bedriften har opplyst til oss at det var lastet om bord i tankbil med henger 58.000 liter av de totalt 90.000, og at det var 10.000 igjen på tankene. Bedriftens utslippsanslag på 20.000 liter stemmer imidlertid dårlig med de volumer Oslo brannvesen anslo å ha samlet opp første dag etter utslippet.

I den videre etterforskningen må det kartlegges om betydelige mengder olje også kan ha gått i grunnen ved utslippspunktet, noe som også må medregnes som utslipp til ytre miljø. Det vil være naturlig å anta alt som ikke kan redegjøres for av de 90.000 literne som var lagret på de tre tankene, er sluppet ut.

4.2 Overholdelse av beredskaps- og tiltaksforpliktelser etter forurensningsloven §§ 40 og 7

Det er viktig å bringe klarhet i hvorvidt de ansvarlige, etter at lekkasjen var oppdaget, sikret gjenværende olje slik at ytterligere utslipp kunne unngås. Bellona anser det som avgjørende å få kartlagt hva som er gjort etter utslippet startet, både av skadebegrensende tiltak, og mht. bevisforspillelse og handlinger som kan hindre etterforskning av saken.

Bellona ber også etterforskningen bringe klarhet i om Sporveien har de nødvendige rutiner, sertifikater og tillatelser for dette anlegget. Dette er forhold hvor vi mistenker mislighold av Sporveiens ansvar i lengre tid. Det bør også undersøkes hvorvidt overvannsledningen fra Sporveiens anlegg til Alnaelva har vært benyttet til andre former for utslipp de senere år.

Særdeles skjerpene blir dokumentasjon rundt anleggets tekniske kvalitet, forutsatt at Sporveien og minst en av underleverandørene har økt trykket i tankene/rørene for å drive ut oljen den dagen utslippet skjedde. Dersom ikke anleggets tekniske kvalitet er godkjent for dette, vil en slik bevisst handling kunne være å anse som grovt uaktsom.

4.3 Metodevalg for å få ut oljen

Ekstratiltakene som er iverksatt for å få ut oljen må granskes i lys av de prinsipielle problemene med økt risiko for brekkasje (skade) når slike anlegg og systemer blir satt under trykk eller er gjenstand for enkelte former for pumpeoperasjoner.

Det å tilføre trykk er ikke i seg selv en uvanlig løsning, men forutsetter at anlegget har en teknisk kvalitet som tåler en slik operasjon. Det samme gjelder pumpeoperasjoner, som avhengig av plassering og funksjon også kan bidra til trykkøkning i rør. Gitt anleggets karakter og funksjon som reservekraftløsning for banenettet ved eventuelle strøbrudd, har anlegget kun unntaksvis

vært i drift de siste 15 årene. Bellonas informasjon tilsier at det ikke har blitt gjennomført nødvendig vedlikehold i disse årene og at anlegget er i generelt dårlig forfatning. I lys av dette burde tiltakshaver være særlig oppmerksom på at sviktende kvalitet på anlegget var sannsynlig.

For at ekstra trykk skal bidra før å løse problemet med dårlig systemsirkulasjon må trykket være relativt betydelig. En beslutning om tilførsel av trykk vil derfor kunne være svært uansvarlig dersom ikke anlegget nylig er godkjent for slike operasjoner, tatt i betraktning anleggets tekniske tilstand.

På forespørsel anslår Sporveien at anlegget stammer fra rundt 1960, og selskapet kan ikke fastslå når de tre tankene og tilhørende rørsystemer sist ble sertifisert. Vi ber om at politiets etterforskning bringer klarhet i dette.

Det er viktig å få brakt på det rene hvilke vurderinger som ble lagt til grunn når ekstratiltakene ble forberedt, og hvem som er ansvarlig for beslutningene på de forskjellige nivåene og i de forskjellige selskapene som har vært involvert.

Bellona mener at etterforskningen særlig bør bringe klarhet i forholdene rundt den eventuelle trykksettingen, spesielt da vi mener det er forhold her som innebærer behov for vurdering av personlig straffeansvar og fengselsstraff. Dette gjelder personer i Sporveien som ansvarlige for operasjonen, og det gjelder personer i et eller begge av de to underleverandørene gitt deres aktive rolle i operasjonen. Det fremstår som avgjørende hvorvidt de ansvarlige har foretatt en grundig risikovurdering.

4.4 Overvåkning av saneringsoperasjonen

Overvåkningen av saneringsoperasjonen synes i dette tilfellet å ha sviktet. Gitt at det ikke er mer en 15-20 meter denne oljen skulle transporteres i Sporveiens infrastruktur og rør, er det svært oppsiktsvekkende at ikke utslippet har blitt oppdaget av Sporveien selv, men snarere etter å ha lekket ut langt unna som ovennevnt.

Fysisk er rørstrukturen delvis dekket av et byggverk som hindrer visuell inspeksjon av de deler som er over bakken, og delvis går noe av strukturen under bakken slik at visuell inspeksjon ikke oppnås. Nettopp derfor skulle denne operasjonen på svært gamle tanker vært strengt overvåket. Selv uten slik streng overvåkning er det oppsiktsvekkende at ikke ansvarlig personell har oppdaget lukt fra disse betydelige mengdene med olje.

Det må etterforskes om det er utvist grov uaktsomhet ved manglende inspeksjon og overvåkning av operasjonen som medførte utslippet. To forhold forsterker alvorligheten i dette. Et eldre

teknisk dårlig anlegg hvor tidligere problemer har medført stopp i samme saneringsoperasjon burde medføre intensivert overvåkning og kontroll. I tillegg velges ifølge Sporveien en løsning som øker trykket, med større risiko for brudd og lekkasjer uten tilfredsstillende kontroll og overvåkning. Et tredje forhold som tilsier grundig kontroll og overvåkning er den trasé med høyspent elektrisitet (over 700 volt) som går mellom der olje er tømt fra tanken og tankbilene. Denne traséen er årsaken til at tankbilene ikke kan kjøre nærmere. Dermed må oljen passere høyspenttraséen. Lekkasje vil medføre betydelig ulykkesrisiko. Dette forholdet tilsier også svært grundig overvåkning og kontroll.

Vi ber om etterforskning av faktiske forhold og om nødvendig personell har vært tilstede under tømningen av tankene. Vi anser at mangelfull overvåking av operasjonen vil være skjerpene. Denne anmeldelsen gjelder således de også de overtredelser som TT-Teknikk og Norsk Spesialolje er kan ha begått.

4.5 Ansvarsfordeling

Miljøstiftelsen Bellona legger til grunn at etterforskningen i denne saken vil bringe klarhet i hvilke avtaler som er inngått mellom Sporveien og de to underkontraktørene, og hvem som har stått for de kritiske beslutningene i saken. Etterforskningen vil også avdekke ansvarsforholdet mellom de to kontraktørene, som kan gi ulik legal status i saken. Hele operasjonen skjedde imidlertid på Sporveiens område, med Sporveien som oppdragsgiver, og det er begrenset hvor mye ansvar selskapet kan overføre til tredjepart. Vi legger derfor til grunn at Sporveien AS i alle tilfelle tiltales.

5. Straffeforfølgning og begjæring av påtale

Miljøstiftelsen Bellonas prinsipielle syn er at helse- og miljøvernlovgivningen må håndheves aktivt, og at lovbrudd som kan føre til skade på naturmiljøet og folks helse må straffes. Den eller de ansvarlige for dette alvorlige utslippet bør derfor minimum ilegges bot som foretaksstraff i medhold av forurensningsloven § 78. Videre etterforskning vil avklare konkret ansvarsforhold og straffansvar hos de ovennevnte tre aktuelle bedrifter. I alle tilfelle ber vi om at dette påtales.

Med hilsen

Frederic Hauge
Faglig leder
Miljøstiftelsen Bellona